

Հայոց լեզուն ինձ չը յաջողեցաւ...
 Ինչպէս կարելի եւ սովորել մի լեզու
 արտօնել մի անդամ մի ժամուայ մէջ...
 Բացի սրանից եւ շատ դժուար էր թը-
 ւում ինձ այդ լեզուն... մանաւանդ

տուրք իշխմանն իջնելու գուժով մեզ չեն
բերն Օժուլթեան Տ. Գեորգ Գ. Վեհա-
փառ Կաթուղիկոսի մահը: Գծարա-
դաբար քաղաքին սրբազան առաջ-
նորդն էլ վարժարանական դործով
գլխորայքումն էր դառնվում: Բայց
նրա կողմից փոխանորդ քահանայն
այլը չսկզնի կարգադրութիւն արին
հոգեհանգիստ կառարել Նորին Օ-
ժուլթեան համար: Երկուսու ուսումն
նարանի տեսչութիւնը ի նշան սոյն
բոլոր աշակերտք և աշակերտուհիքը
ղեկտեմերի 11-ին հոգեհանգստին
ներկայացնելուց յետոյ, ուսումնարա-
նից արձակելից և այլ օրը կիրակե-
արաւ: Իսկ յաջորդ օրը՝ այսինքն
ղեկտեմերի 12-ին որչառեցաւ կա-
տարել հանդիսաւոր հոգեհանգիստ,
այլ պատճառով էլ հրաւիրուցանելու
քաղաքին բոլոր արհեստաւորները
աշակերտք և աշակերտուհիքը նոյն-
պէս եկեղեցի էին բերուած: Պատա-
րաբէյ յետոյ ի ներկայութեան բաղ-
մախուսն ժողովողեան կատարուեցաւ
հոգեհանգիստ, որի ժամանակ մի զամ-
բանական խօսեցաւ ուսումնարանաց
տեսուչ պարոն բժիշկ Գլադազեանցը
և մի զբարառ ոտանաւոր էլ հայոց
լեզուի ուսուցիչ: Ամրոյժ ժողովուրդը
դառն կոծով սգում էր իւր սիրա-
ցեայ չայրապետի մահը:

Գերազատաւ առաջնորդը ուշ լուր
առած ընկելով չք կարողացաւ այս
հանդիսին ներկայ գտնուել, բայց իւր
գտնուած գեղից, երբ լուր առաջել
էր, իսկոյն փաթեցել էր իւր ջառը
հեռագրով յայտնել ս. սինոդին։
Սրբազանի բացակայութիւնն էր նոյն
պէս պատճառը, որ Կարսի ժողովու
րդը անբազդ գտնուեցաւ իւր ներ
կայացուցիին ու նկնաւ սուրբ Աջմա-

խօսքը. իսկ «ստորակէտ» բառը ինձ միշտ ծիծաղ էր պատճառում, երբ այդ խօսքի նշանակութիւնը ես ռոբերէն էի փոխում...

Ա՛խ, Տէր, իմ Աստուած, անցած դը-
նացածը ինձ ներկայացնելով դարձնալ
չնմ կարողանում հանգստութիւն զըտ-
նել... Տիրութիւնը կրօնում է իմ սիր-
տը, այլ եւ չնմ կարողանում դմանալ
այս գրութեան... ինձ այնպէս է լ՛ը-
նում, որ եթէ եւս մի գործի ձեռնա-
մուկ լինեմ, կարող եմ ապտուկ տալ
մզղաւանձից (cauchemar)...

«Պոյոյն խորհուրդը տուաւ ինձ զրազել նրա երեխայի կրթութեամբ... ես հոտկացայ քրոջս առաջարկով թեան նշանակութիւնը... հա կամենաւ էր թեթափել իրանից մայրական այգ պարտականութիւնը, որովհետեւ հա աշխարհասէր վիշելիլ ցանկանում էր ալ առտօքէն վաշելիլ տշխարհի ունայն րաւրիքներ... Թէպէտ տանը մի դատտաբակահու տեղ երկուք կային, իայց եայնպէս սիրով յանն առայ քրօջս որդու դատտաբակութեան պաշտօնը... Անեքերը իաչ արած նտտելու փութաբէն կամ բօմաններ կարգալու տեղ գտնալով զործով կը պարտապէլեւ ես այս գործը բնաւորով թեան յարմար դատեցի...»

Պաղատան ինչ բանով էս կարող էի
զբաղել երեխայի հետ... հրամայեցի
գնել երկխոսական զանազան խաղա-
լվանքներ, մինչև անդամ ձեռք բերեցի
ֆլեթբոլիստ խաղերի ձեռնարկը... բայց

Ճնու մ: Թէ և այդ մասին սաստիկ
վշտացաւ սրբազանը:

Այսօր էլ վերջին հոգեհանգիստը կատարուեցաւ, բայց առաւել շքեղ և հանդիսաւոր քան զեկեղեցիքի 12-ին: Արքայան առաջնորդին նախադրին ծառայեմամբ ներկայ էին քաղաքի բոլոր զինուորական և բարձրաստիճանաւորները համազգեստ հագած, ներկայ էին նոյնպէս երիւստամեարանաց աշակերտք և աշակերտուհիք ամբողջապէս: Արքայան առաջնորդը մի ազգու քարոզ խօսեցաւ, յառաջ բերելով Վեհափառ Վերդ Գ. Վաթուղիկոսի ազգին մատուցած աննման ծառայութիւնը որոց նման հայ ազգը և Հայաստանեաց եկեղեցին վաղուց ի վեր չէր տեսած: Ի վերջոյ սրտազին բարեմարտութիւններ անելով ուստայ երկու Ողոստափառ Կայսերաց Ազգ. քսանդրութիւն և Ազգ. քսանդր Գ. ին մասին, որոց հովանաւորութիւն ներքեւ զործեց իւր բարութիւնները Վերդ Գ. ի վերջապահ իւր քարոզը:

Եկեղեցւոյ աւարտումից զինի նա-
րին զերազանցութեան պարսն նա-
հանգապետը և միւս բոլոր պաշտո-
նեայք յառաջնորդարան դաւով իրանց
ցառակցութեանը յայտնեցին Վահա-
փառ Հայրապետի մահուն առթիւ
և մի-մի նուրճ վայելելով մեկնեցան:

Արքայան առաջնորդը հենազորով
և նամակներով պատուիրել է իւր
թեմի ամբողջ եկեղեցիներում՝ հօդե-
հանդիսա կատարել ի տ.բ հան-
գուցեալ Վեհափառ Հայրապետի մա-
սին:

դորս էր գալիս, որ առաջ ևս պետք է ուսումնասիրելի այդ և յետոյ քրոջն որդուն բացատրել էի... ճարահատակ սխալ ուսումնասիրել... Երևիայի հնա-
ապրքորութեանը վերջ էր կար... ման-
կապան հասակին յատուկ հարցառել-
րնաւորութիւնը չուով լըտ ընկաւ
քրոջն որդու մէջ և նրան մինչև այն
տեղը հասցրեց, որ հանգստութիւն էր
տալիս նա ոչ միայն ինձ, այլ և իւր
միթիւալ զատկականահան, քրոջն,
մորս... Երիտայի այդ Էպի հարցապիրո-
թիւնը ազատամտութիւն համարեցին
մեր տանը... այս հանդամանք խոս-
մանութիւն ձգեց մերոց սրբի մէջ և նը-
րանք անհանդիս տրաւ... Այս բանը
նրանք էր հաւանեցին:

— Անէտ, աստի՛՛մ էլին, երեխան չափազանց յանդուգն է զառնում: զաւկարող է փչացնել սրա բնաւորութիւնը:

Կո ինքս համարուեցայ մերոնց ցոյց
տուած երկիւղէ մէջ... Լեիկան չափեց
դուրս հարցաւք էր դառնում... Կրկին
չանճեցեցին նրա կրթութիւնս հոգը
դատարարական... Բայց առժամ-
անկ ղաղարկած ալիկանութիւնը սրտս
մէջ նորից անդի տուած և ևս կրկին
ընկալ մտաւանջութեան մէջ...

— Այդ քնն էս մտածել, խիստ բա-

ցազանչեց մայրս, երբ ևս նրան յայտ-
նեցի, ցանկիս թիւնս յաճախել մի հայոց
տառամարան...

- Մայր, թոյլ տուեցէ՛ք ինձ ևս
կուգեմ մի փոքր ախրութիւնս աշնտեղ

Բ Ա Պ Ո Ւ
5 յունվարի.

Մի ծաղափախ խմբագիր: Նախ և
 աստիճան շնորհակալութեամբ ձեզ, ձեր
 պատուահան պաշտօնի 25-ամեակով:

Խօսութիւն մ' իմ ներկայ գրութեան, որ հասկանում եմ ձեր թերթի ահագին կարեւորութիւնը հայ հասարակութեան համար, այդ ինչ շատ լույս յայտնի է, որովհետեւ ես հայ բողոքական ընտանիքի աղագամ եմ., ձեր լրագիրն է, մեծագոյտիւ խմբագիր, որ սոսնձահարում է շատ ցնորամտեալին, առաջը առնելով այն տխուր հետեանք ունեցող ընթացքին, որ ձգնում են մեզ նման անբաղդ ազգի վերայ ունենալ մի քանի անմիա թշուառականներ:

Պեր լադիրն է, մեծապատիւ խրմբադէր, որ օտարացած հային զղջալ է տալիս իւր վնասի տալանքից, որ մեր մէջ ծննցնում է բարոյական միւսութեան սրբազան զաղտմարբ: Թող Ստոյած լինի որսուռ ական «Կնզուր» զորամիկը: Բնդունեցէք Է. այլն:

Յակովբ Ս. Յովհաննիսեան.

ՍԻՄՅԵՐՕՊՈՒ
22 զեկտեմբերի.

Միմ Զեբուգում մի փոքրիկ խումբ
բի մէջ ծնողից իւր ժամանակին հե-
ռադրով շնորհատեալ ՊԵՂՈՒՄ 25-
ամեայ յորիկներ՝ յայտնելով իւր
շնորհակալութիւնը խմբագրից պ.
Սպանդարեանին և ՊԵՂՈՒՄ միւս
աշխատակիցներին: Հեռագրին ստու-
րագրողներն պզ. Սերովբէ Միսե-
րեանց և Կրկեղ ֆէրապճեանց իւ-
րաբանչիւրը 3 ուրլի, Սքանկոս

սիրիկէ, հնադանդուլեանմբ սասցի մօ-
րքս և նա իլէ և իսլլ տուաւ ինձ, բայց
սորի, դառք և սնկաւ ախանուլեանմբ :
Իմ երեւալը ահա ուսումնարանի մէջ
մեծ չիօթ ու աղմուկ բարձրացրեց ամ-
բողջ քաղաքի մէջ :

Մեր շրջանի մարդոց մի լավնոր
ծաղարածուխեամբ վերաբերուեցան իմ
արած թայլին, մի լավնոր զարմացան,
հատերը ինձ խենթ համարեցին, իսկ
նախնիք այն անձինք, որոնք յոյս էին
տանում իմ հարուստ օժիտի վերայ,
ստեղծեցան և ամենայն տեսակ զրգար-
անք խնայելու սկսան իմ մասին հնարել
... մօրս ակա՛նջին նոյնպէս համուռ
էր այս բոլորը և էջր զոգարում յետ-
քայլել ինձ իմ պարագումներէջ և ա-
մենեկն ռոտ կտրել այնտեղից, քայքայ
էս շարժողող էի, ես ուղեկի յաճախել և
չարտնաի յաճախում էի ստանմարա-
նքը:

Եթէ մեր չըջանի մարդիկ այսպէս է-
լին յերաբարկում իմ արած քաղլէն,
հայերը, այսպէս ասած, ճաղգասեր կո-
չուած հայերը, դարադուլուն էլն համա-
րում այդ իմ քաղլը քաղտըրա հայերի
դասումութեան մէջ...

— Լսեցէք, լսեցէք, բացադանչում էին նրանք, Բամբակեանց աղջիկը հայոց ուսումնարան է ման զտելա ե զաստաղիս տնանդ...

— Կեցցէ՛, կեցցէ՛ Բամբակեանց Ա-
նէտան, բացազանչում էլն ալլ ազգա-
սէր մարդոց կեանիք և քայրերը, — մինը

միշտ ասել ենք, որ նա նման է ոչ ի-
րան արխանդարտ ձեպցնող մարը և ոչ

քահ. Կողբալիճեանց, Գեորգ Գրիգորեանց, Գեորգ խանջեանց եւ Կարօբեղիճեանց, իւրաքանչիւրը 2 ա. և 1 վարդիւն Տէր-Վարդանեանց 15 ա. և 1 ընդամենը 29 ա.։ Այդ զումարը, որից 3 ա. փոստի ծախք է հանած, ու դարձում են ձեր անօրէնութեանը, ինչորեւից, որ «Մեղուի» 1883 թուականի մի օրինակը ու դարկէիք Պապարի զատառի, եթէ կարելի է, Ուղու թաղայ գիւղին՝ քահանաների անունով, որտեղ կարծես քաղաքացիական ուսումնարան չը կայ, բայց եթէ սա անկարելի է, գէթ նոյն զատառի վերայ գիւղի դպրոցին։

Յիշխումը Աւուսթրալայ զինուորի և
կ'անամ նրա մասին երկու խօսք: Ա-
թէ Վադալի գառառում այս դարի
30-ից մինչև համարեա 60 թուա-
կանները մտաորական կեանք կար-
գա զլեւորտակն կեղծորոնացած է
եղել Աւուսթրալայ զինուորի իր
երկու հանդույսեղ մեծ և վաղը Տէր-
Յակովբ քահանայի ջանքերով: Աս
հաւատացած եմ, որ Վադալի ժո-
ղովուրդը այժմ ևս յիշելու կը յի-
շեալ քահանայներին և կը վիպէ ա-
ռածիս: Ես 50 թ. վերջին մնաւ
մեծ. Տէր-Յակովբ քահ. նրանից յի-
տայ Աւուսթրալայ զինուոր կորցրեց իւր
նշանակու թիւերը... բայց և այնպէս
իսկայն այդ զինուոր որդիներ են՝ պար-
թիշ Վարդիէ Տէր-Յովհաննիսեանը,
որը կարծեմ Ալեքսանդրապոլում է
բնակուում, մանկավարժ Սարգիս Բե-
նագարեանը — երեսնում, թիշ Յով-
հաննէս Գալստիսեանը և այս օր-
դերը գրողը: Այս ասորիով, իբրեւ
բաց նամակով, միջոց ավելեք ինձ,
յարգելի խմբագիր, գառալ յիշեալ
պարոններին, մանաւանդ առաջին
երկուսին, որոնք Աւուսթրալային ա-

պղծանքով լի քրոջը...

Ինձ ամենը կանգ, համարում էին խո-
հուն, ժողովրդավոր, քիչ էր մնացել, որ
ազգափառ էլ համարեին, բայց զրանց
կողմնակից ազգափառ անուն կրելու հա-
մար հայոց ուսումնական մէջ դուռ տա-
նը քիչ է... Բայց թե ինչ է, էլի հոր-
կատոր, ինձ մինչ այսօր անհամախալի
մնաց...

Այն օրերիցնրը և տիկիմները, որոնք
տուայ ինձ առանձին և երեսները ծած-
ուռեմէին և անախորձ գէւորով ինձ վե-
րայ նայում, այժմ ինձ հանդիպելու
տիրութեան մոլոր և էին ունենում միշտ ե-
րեսնայ երեսի վերայ: Կո սկսում նրանց
ընեն... երեսմէր, որ նրանց սրտի
մէջ կան շատ բարի զգացումներ...
Նրանք պատրաստ էին մարդոց սխալ-
անայ վերայ գիշտութեամբ նայել, մի-
այն ի՞նչ անցնէ նրանց բանակը, Ու-
սումնաբանական վեմ զառաջարկը պատ-
րաստ էր մեզ միայնելու, բայց մօրս
հաստատութեամբ լինեմէ պարտաւ-
որեցեալ տնտեսարէր մնալ գէպի նրանց
բարեկամական ցոյցերը... Ո՛հ, ինչ
հեշտ և ինքն գոհարեութեամբ կարե-
ւիւ է եղել հայերի բարեկամութիւնը
ձեռք բերել... Ասում են ի՞նչ շատ ան-
միտ իւրեանց վարել վերականգնան-
քն համար նրանց բարեկամութեանն են
գլխավոր, յանձն առնելով օրեւ զոհարե-
լիսն...

Եւ շարունակում էի յաճախել ուսումնարանն։ Գրառատութիւնս շատ էին գովում․․․ աշակերտութիւնը սովորականից ջերմեւանց էին պարտադրւած իմ

նառնել մօտ են բնակվում մյուս զեկահանա-
լու՝ արդեօն ջե⁶ կարելի նշյն մեր
մայրենի, գիւղում բանալ ծխական
պարոյ, որի համար ես մեծ ուրա-
խութեամբ, բայց իմ կարողութեան՝
պատրաստ եմ ցմահ տարեկան 30
աւուրի նուիրել ե գոյց վերջը կա-
րողանամ մշտապէս ապահովել զբա-
րոյը նշյն քանակութիւնով առկոտ
ընթաց գումարով:

Սարգիս Տէր-Վարդանեանց.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ՝

«Մշակ» լրագրի յունիարի 18-ի համարում մի նամակ կայ իբր Թէ Մօսկվայից մի լուսաւ որսական հայկց, որի զլսաւ որ նպատակը մօտակայ քաղաքագլխի ընտրութիւնն է, այլ պատճառով մենք մէկ կողմ Թողնելով այն մաշուած քանկերը, որ այն այն նամակի մէջ գրուած են «Մեղու» լրագրի 25 ամեայ յոբելեանի մասին, զիմում ենք անմիջապէս այն մի քանի խօսքին, որ նուիրած էր Թիֆլիսի քաղաքապետ Ս. Ս. Մատենանցին նրա «Մեղու», լրագրի յոբելեանին մասնակցելու առ թիւ:

Պարոն կեղծ նամակագիրը յար-
ձակվում է պ. Մատնենանյի վրայ,
ասելով, որ նա անձանոթ է հայոց
գրականութեան հետ, չէ կարողում
հայոց լրագիրներ և հազիւ գիտէ
հայերէն խօսել անգամ, չէ էլ հե-
տաբերքովում հայոց կենքով և
միշտ իրան հեռու է պահում հայոց
շքեմներին: «Մշակի» պ. խմբագիրը
ներդուլ թիւն, նրա կեղծ նամակա-
գիրը, բացատրում է այդ վրէժխնդ-
րութեամբ դէպի «Մշակ», որ նրան

աւարակայից... Եթէ չլինէր էր այդ... իմ
դաս տալու եզանակը իրաւ գիւրբմբու
ննելու էր և երեսներանց մասնելու, թէ
նրանք ևս զբոլոսում ինձ արհտող անե-
նելովը կարի յոյժ ուշադիր էլին ինձ-
նորանքը պարտաւոր իւրեանց զանե-
րը...

ի հարկէ զմուսար է ինձ որան պա-
տարխանէ... Էս, որ երբէք գտատու-
տ լինէ չէի պիտոյ, որ իմ գտատու-
տերք միշտ կ'ոլած ու նորաձե սանդ-
րած անձինք էին, որտեղից կ'արդ
էի ընտելանալ լաւ գտատուութեան
եղանակին, որ այցղափ սկսալիլ լսու-
բերիլ զգովարանութն նրան: Ճշմարի-
տըն ստան, մի-մի սնոցած ինձ այդ ա-
նիւթսորք էր թւում, բայց չատ անցում
էլ ինձ այդ յափշտակում էր...

Հայ տիկնայք և օրիորդները չէին
դպարում իբրեանց սիրավիթ համակ-
րուկները ինձ ցոյց տալով... Կեղծա-
նորութիւնն էր այդ, թէ անկեղծ զղա-
մանց արատաւորութիւնն զկշիռ իմ ա-
նանք բայցը, եւ այդ չէի հառկանում...
Ինքներ մինչև անգամ մի ընկերութիւն
կազմեցին և ինձ տառաջարկեցին նրա
զորտի անցնել, Բայց, միթէ այդ էր մեր
ստանկեղծ կապարմը, միթէ կարող էի
թախտեան նշանադրել նրանց հետ, գա-
նի որ օտուժմարան իմ յաճախելը մա-
հապա յանցանք էր երեսմ մերսոյց...

— Անէա, Անէա, ուշացար, հիշում էր ականջին տակ ինձ դարձեցնող ձայնը., դրե թոյալ տեղից քաղված թախ..
Յայրս ծաղրածով դէմքով առաջարկում

Հանգիստ չէ թողնում իւր յարձակումներն ունի: Այժմ պ. Մատին-եանը չէ հետաքրքրուում հայոց կեանքով, հայերէն չէ խօսում, չէ կարդում հայոց լրագիրներ և ծա-նօթ չէ հայոց գրականութեան հետ և այդ պատճառով իրաւունք չու-նէր մասնակցելու յորեկանին՝ ըստ որում չէր կարող իմանալ «Մեղու» լրագրի ուղղութիւնը ուրեմն նա չէր իմանալ և այն յարձակումները որ անում է նրա դէմ «Մշակ» բայց ինչպէս պ. կեղծ նամակագիրը կարծում է, նրան յայտնի են այդ յարձակումները ուրեմն նա ունի մարդկիւ որ կարգում են նրա հա-մար «Մշակը» (թող յայտնի լինի «Մշակ» կեղծ պ. նամակագրին) որ քաղաքային վարչութիւնը ստանում է բոլոր տեղական հրատարակու-թիւնները որոնց թւում է և «Մե-ղու» և պատմում կամ լծարգ-մանում նրան նրա պարունակութիւ-նը: Այժմ «Մշակ» հետ նա ծանօ-թանում է այդ եղանակով ինչ կա-րող էր նրան արգելել միևնոյն կեր-պով ծանօթանալ և «Մեղու» լրա-գրի ուղղութեան հետ և համակը-րել նրան:

Այժմ պ. կեղծ նամակագիրը և «Մշակ» պ. խմբագիրը չէ հաւա-տում որ հայերէն չ'իմացող հայերը կարող են սիրով կապուած լինել հայրենական հետ և ի սրտէ պատ-վում բոլոր հայի իսկական օգուտ-ներին ծառայող մարդոյ, թող ծա-նօթանայ բոլոր վրաստանի հայերուն հետ, իսկ պ. Մատինեանը այդ իր համակրութիւնը հայրենական և հա-յոց կեկեղեցու համար ապացույց է, ոչ միայն «Մեղու» լրագրի յորեկ-եանին մասնակցելով, այլ այն ժրա-

ջան աշխատանքով, որ նա կրեց ծա-վի թաղի սուրբ Գէորգ կեկեղեցու հաշիւը պ. Սոյմեն Շարուրեանցի հետ վերջացնող մասնագիտական մա-նակցելով: Շատ զարմանում ենք այդ կեղծ նամակի մասին, նա մանաւանդ որ ինքը «Մշակ» պ. խմբագիրն էլ ի միջի այլոց գտնվում էր այն ժո-ղովն մէջ, որ ընտրեց պ. Մատին-եանին այն մասնագիտական անդամ: Բայց պ. Արծրունու պէս մարդկե-րանց համար ոչինչ է այն մարդոց վրայ յէկն զգել, որոնցը շնորհակա-լութեան է պարտական, եթէ այդ իւր օգուտը կամ հաշիւը պահան-ջում է:

Այժմ «Մշակ» պ. խմբագիրը այն յարգանքը, որ պ. Մատինեանից յոյց է տուել «Մեղու» լրագրի խմբագրին, մեկնում է իրեն վերջին խմբագրութիւն դէպի «Մշակ», ցանկալի էր խմբագ-րիչը կը մեկնէ նա ուրիշներով, և մինչև իսկ իշխանները այցելութիւն-ները միևնոյն խմբագրին:

Ա. Ա.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լոնդոն.— Բելգիայի, Վիեննայի և Հռոմի կառավարութիւնները բարեհա-նութեամբ ընդունեցին անդլիական ծա-նուցադիրը կողպական խնդրի վերա-բերմամբ: — Փարիզ.— Տէրութիւններն ուղ-ղած յիշատակագրի մէջ Ֆրանսիան պա-հանջում է պահպանել նախկին Հիւրըրը կողպատում: Գամբետտայի թղթերի

վերադիմումը վերցրին, արտաքին քա-ղաքականութեան վերաբերեալ հետա-քրքիր դիմումներն չ'երեցան:

— Պոլիս.— Անգլիական հատարմա-տարը մերժեց մի որեւէ բացատրութիւն տալու եղիպտական խնդրի վերաբեր-մամբ ուղարկած անգլիական ծանու-ցադրի մասին: Դուռը պահանջում է Ա-րեւելեան-Ռումէլիայի տուրքը, որը դու-մարուելով 28 միլիոն պիաստրի է հա-սել:

— Փարիզ.— Կաղմակերպուեցաւ նոր պաշտօնէութիւն. պաշտօնէութեան ղը-լուսն—Ֆալի էր, որը ժամանակաւորա-պէս կը վարէ արտաքին գործերի պաշ-տօնէութիւնը. միւս պաշտօնէութիւն-ներին նախկին պաշտօնէաներին բացի Գիւլիէլիից, Բիլիօից և Դօրեմիլիից: Այստեղի կառավարութիւնը խիստ հե-տաքրքրվում է արանցիկ հարցով: Ա-սում են կաղպագրուած է, որ Պարսկա-տանում Ֆրանսիական դեսպան Բալու-ան գնաց Գետերուրդ և աշակերտ-թիւններ հետեւէ այդ հարցին, ըստ որում Ֆրանսիայից արտահանում են շատ շա-քարեղէն ստորներ:

— Ինչպէս երևում է, Գամբետտայի մահուանից յետոյ այն ամեն Ֆրանսի-այի իշխանները, որոնք Ֆրանսիական դահի վերայ բարձրանալու ցանկութիւն ունին, բոլորն էլ տեղիքից շարժել են և պրինց Դեմոն Նապոլէօնի կառնաւոր-ւելով այժմ ֆրանսիական կառավարու-թիւնը, հատարակց կարծիքը, պարզա-մէջաբ, մամուլը գլուխ ի կողմ դրադու-ած են այդ խնդրով, մինչև անգամ պարլամենտում օրինակել է առաջարկ-վում Ֆրանսիական դահ խնդրոյնը: Երբեք չէր պատճառով պաշտօ-նէութիւնը փոփոխութեան ենթարկու-եցաւ: Տեսնենք թէ՛ գործերի հոսանքը Ֆրանսիային ո՞ր կը տան:

— Միլիտ.— Անգլիական հատարմա-տարը մերժեց մի որեւէ բացատրութիւն տալու եղիպտական խնդրի վերաբեր-մամբ ուղարկած անգլիական ծանու-ցադրի մասին: Դուռը պահանջում է Ա-րեւելեան-Ռումէլիայի տուրքը, որը դու-մարուելով 28 միլիոն պիաստրի է հա-սել:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԲԱՂՈՒՅՑ պ. Պետրոս Վարդանանը մեղ գրում է.— Պատուական «Մեղու» անցեալ տարւոյ 137 համարում Շանթ ստորագրութիւնով յօդուածը մեծ հա-մակրութիւնով կարգացվեցաւ: Պ. յօ-դուածագրի հաղորդութիւնը լրացնում պ. Մուրացանի վէպի պակաս պըռտե-կողմերը: Բայց և այնպէս ցուած սրտի յայտնում ենք, որ տեղիս հայ բողո-քականները մեծաւ խստութեամբ որո-նում են թէ՛ պ. Շանթի ու լինելը թէ՛ «Մեղու» նոյն համարները (որտեղ ամենում են «Մեղու» 137 համարը պատուում են):

Այսպիսի տղայամտութիւնով ինչու են վրէժխնդիր լինում «ախպրներ» թէ՛ պ. Շանթին թէ՛ «Մեղու»:

Ինչու չեն դիմում իրանց յատուկ օրդինին—«Մշակին» և այնպէս բողո-քում իրանց ցանկացածները, նա իս- (Մշակը) անվարձ փոստաբան է բողո-քական մարդոցնեան համայնքի համար: Ի՞նչ անամօթութիւն էր որ արա-«Մշակը» ինչ անպատկառնք շարժումներ գործեց պրօպագանդիստների կողմէն աշխատանքը, նա ինչու չը յարգեց ա-մենայն հայոց Վաթիկիտի մահճայն-րօթը—սեպտեմբր իւր թերթի չըջանա-լը. թող հիմա ճանաչեն նրա լրագրի ուղղութիւնը: Ինչպէս խօսում են, տեղիս հայ-բողոքականները մի ու-ղեղաւ որ նա իւր թերթի չըջանալը չէր սեպտեմբր և միևնոյն ուղեղաւ ար-համարէնէն «Մեղու» և «Սրճագանքին» և «Պատկին»: Կեցցէ պրօպագանդիստ-ների օրդան, կեցցէ աղանդաւորների մամուլը, հիմա է ուր սպիտակից ջու-կում:

Փառք ու պարծանք թող ու պակ-«Մշակին» (??!):

«Մեղու» անցեալ համարներին մի-նում լինե՞լ արարելիսայի մեր թղթա-

կիցը յայտնել էր, որ զիւղացիք դառ-նի մի բոյս, որից թէ՛ ինչ ևն պատրա-տում է նոյնպէս մի քար: Պետեր-բուրգի հայ ուսանողներից մինը խնդ-րում է մեղ, որ եթէ խմբագրութեան մէջ ստացուել են այդ բոյսը և քարը, ուղարկենք իրան քիմիարար հետադո-տելու համար: Խմբագրութեան մէջ դեռ չեն ստացուած այդ քարն ու բոյսը, ուստի խնդրում ենք մեր Մեծ-Վարա-քիլիսայի թղթակցից, որ առաջ ու-ղարկել մեղ, որ կարողանանք հասցնել հայ ուսանողին:

ՇԱՄԱՆՈՒՅՑ պ. Բ. Այվազեանը գը-րում է.— Գրադարանը տեղափոխու-ած է եկեղեցու դռնի վերին յարկում: Գրքերի կողմից թէ՛ հայերէն և թէ՛ ռու-սերէն, նա շատ և շատ հարուստ է քան թէ Բագուի գրադարանը: Ստանում է «Մեղու», «Մշակ», «Սրճագանք», «Բու-րաստան Մանիկյոյ» և ուրիշ ամա-գիրք «Вестник Европы»: Ահա Շամախու հայոց գրադարանը գտնուում է այդ-պիսի գրութեան մէջ և օր աւուր խնց-դանի նման յետ է դնում և նա այժմ փակուած է, ոչ ուր օգուտ չէ ստանում բացի մի քանի անդամներից. Գրադա-րանը կառավարում էր ընկերութիւնը և անդամական տուրքով (6 ռ.), նա օր աւուր առաջ էր գնում ու ծաղկում: Բայց խոչընդոտների պատճառով որ զինուորը 1872 թուականի Շամախու երկրաշարժը ցրուելով Շամախու հայ բնակիչները, անդամական տուրքն աւուրք օր աւուր պակասելով, նա ըն-կաւ յետին գրութեան մէջ և յաճախող չը լինելու պատճառով փակուեցաւ և է մինչև այժմ: Անդամների թիւը այժմ եղել է 2—3 հոգի, բայց մի ծաղկով դարձրէ չի գալ: Ի՞նչ պէտք է անէր դա դրանով, միւսում էր այն, որ դալը 83 ռուբլանին այլ եւ լրացրին չը պիտի ստանար: Բայց լսելով Շամախու գրադարանի այդպիսի խեղճ և աննա-խանձիկ գրութիւնը, աղնուհաղի հայը թմ. Արամեանը ձեռք է կարկառում

էր ինձ գնալ ուսումնաւորան... Եւ ու-չաղքութիւն չը դարձրի. նորից պառ-կեցի անկողնիս մէջ... Այժմ քանի շա-բաթ առաջ ինձ այդ հրաւերը կը խն-թացներ և կ'ափայլէր խոկոյն ոտքի կանգնել և պատրաստուիլ դասի գնա-լու, բայց այժմ...

Անցեալ օրը քրքու խնդրանքը ներ-կայ էր մի ձօն պարահանդիսին: Աւ-ստանաւոր շարունակ յաճախելը ինձ կազդուրել էր ֆիզիկական. երկուսի գեղութիւնը անյայտացել էր. աչքերս այնչա կապարեայ գոյնով չէին ցլու-նում... Եւ հազիմս ունէի վարդապետ միտաքննող գերիա բրիտանական նորա-թիւ հիւսուածքով զարդարած, սե ժա-պուէնի վերայ շինած աղամանդուտ խաչը բոլորում էին իմ պաճուածքը...

— Այդ ո՞վ է, այդ երիտասարդը, հարցրի ես իմ ծանօթ պարոնից, երբ ես նրա հետ կուրը կուսն զգած մասնը դահլիճը և կանգնեցինք կողքի պարե-լու համար մեր տեղում:

— Միթէ չէք ճանաչում, օրիորդ, դա իշխան Յալիվալաձէն է, իսկոյն կը ներկայացնեմ ձեզ նրան:

Պարոնը մինչ այդ կ'առէր, իշխան Յալիվալաձէն արդէն սիրալի կերպիւ տղնուում էր ինձ և իւր ուրախութիւ-նը յայտնում ծանօթանալու ինձ հետ: Նա պարուում էր մեզ հետ վիզայի, իսկ հետիւյնը ամբողջապէս պարեցի նրա հետ: Վերջը նա ծանօթացաւ մօրս հետ, որ շատ զոճ մնաց նրանից և խնդրեց յաճախել մեր տունը:

Իշխան Յալիվալաձէն համարեա իմ

հասակակից էր. քսանութինը տարեկան աւելի կարծեմ չէր լինել: Նա գեղեցիկ չէր, մինչև անգամ կարելի էր նրան տղեղ համարել, բայց մի տեսակ հա-մակրական արտայայտութիւն փայլում էր նրա խոցորեալ երեսի վերայ... Բայց աւելի համակրելի էր և գրուելի նրա խոցորեալ կապարեայ... այնքան գու-տընալի էր նրա խոսակցութիւնը, որ ամենայն տեսակ պատմութեամբ, օր աւուր չի լինի... նա դրանց իմ ուշադ-րութիւնը...

— Իշխան Յալիվալաձէն եկաւ, ա-ստաց քայքայ ներս փողոցով ննջաբանս...

Սիրտս մի տեսակ խառնութեամբ լը-ցաւ. նա ուրաւ սաստիկ բարակիւ, եւ վեր թնայ տեղեկութիւն և շտապով սկսաւ հարցնել... Եւ ինչքա չէի իմանում ու-հասականում թէ՛ ինչպէս ես հազա չը-բերու... ես ուղեւէի հաղնուիլ աւելի-գրուելի կերպով... իմ ազատնու մօտ բերած բոլոր գերիաներից ոչ մինը չէի հասնում, ես միշտ ուրիշ էի ուղեւում: Համարեա ամբողջ զարեւորս տան ու վրայ արի, վերջապէս դուրս եկայ հիւրասենեակի, ուր իշխանս մօրս հետ նստած զուարճախօսութիւններով էր զրադուած...

Իշխան Յալիվալաձէն ստեղծ ստեղ-յաճախում էր մեր տունը. մայրս միշտ ուրախ ու զուարթ էր նրա ներկայու-թեամբ: Նրա զուարճալի պատմութիւն-ները, նրանց սրամիա խօսակցութիւն-ները լինէր այն հոտորակ առարկանե-րի մասին, թէ բարձրաստիները ում չէին կարող դուրսական լինել... նա

դառաւ մեր առն ամենամօտիկ ծանօթ հիւր, իսկ ինձ համար սրտակից բարե-կամ...

— Միթէ ինձ սիրում ես, Աննա, հիւ-նում էր նրա ձայնը ականջիս տակ, երբ մենք միասին էինք մնում, և այդ խօսքից ես ոչ թէ կարմրում էի, այլ աւելի սիրտ առնում...

Եւ միթէ կարելի է չ'փոխուիլ այն հասակակից կողքից... ժամանակ է վեր-ջապէս թափափել մեզանից հոգիական փոշին և թողնել կեղծարարութիւնը: Միթէ ազամարդու այդ սրտակց խո-տակարանքը կարող է երբ և իցէ չ'իւ-թել աղջկան: Այս խօսքը օրպէս եւէ ք-արականութիւն ցնցում է ամբողջ մար-մինը... Եւ միթէ նոյնը չը պէտք է գոր-ծէր մեր մայրերի և մեծ անքերի վե-րայ այդ խօսքը... նրանք հոմ քայքայ կամ երկաթից չէին ստեղծուած... Ոչ, ի հարկէ նրանք էլ մեղ պէս աղջկաներ էին, բայց սովորութիւնը և մեծերի խրատը չափից չէին անց կացնում նը-րանց և նրանք կարմրում էին ու չը-փոխվում ազամարդու այդ տեսակ խօ-սքից...

Այս իմ խորհրդածութիւններն ես իշ-խանին յայտնեցի նա շատ ծիծաղեց և անկողնու պատմեց մի երկտասարդի մա-սին: Որին ընկերները հիւր էին տարել խրեանց բարեկամի տուն, ուր շատ աղջկանք էին եղել: Աղջկանք հարցրին թէ՛ ինչու չես խօսում—երկտասարդը այնքան է չ'փոխուել, որ ձմեռ ամառ-նակ ուրիշ պատմական չը գտնուի

սխեղ էր ճանձներ շատութիւնից դան-դաղութիւն...

Այս, իշխան Նիկոն շատ հետաքր-կալիս... Այժմ, օրքան ես նրան սիրում եմ:

— Անկարելի է Աննա, անկարելի է... Իշխան Նիկոն Յալիվալաձէն ես շատ եմ հոտանում, բայց և այնպէս դու նրա ամուսնին չես կարող լինել, դու չես մայրս, երբ ես նրան յայտնեցի իմ սըր-տի զաղանկը...

Մօրս այս զինադրութիւնը ինձ շատ զարմացրեց. նա, որ միշտ երազում էր իշխանութիւն և արխանդուստութիւն, ինչ պատահեցաւ, որ իշխան Նիկոնի հետ ինձ չէ ուղեւում ամուսնացնել...

— Ոչ, Աննա, իսկեփեց այդ հանդի-ր, դա վրայի և ոչ օտարապղի մարդ չես ուղիւ. դու պէտք է հայ մարդու հետ ամուսնանաս...

Մօրս այս վերջաբանը ինձ ծիծաղ պատճառեց... Իդուր չէ, որ նա վերջին անգամ եկեղեցի շատ էր ման գալիս և ջերմեանող աղօթում... Գահանայք մոլորացրել են նրա միտքը... Հիւսիս-ա-ղանքն ասած, մօրս պիտեան նախապա-շարմեքը ինձ շատ վրդովեց և ես սիրտ արի և ուղեւակի երեսին ասացի այն, ինչ որ ես խրատած էի նրանից...

— Մայր, ասացի եւ՛ համարձակ, դու միշտ հետեւ էիր պահում ինձ հայերի հատարակութիւնից, որովհետեւ հայ և րիտաւորներին դու համարում էիր ան-տաշ ու կոպտ, դու մեծ քրքու խառ-բոնին իմ մարդու ասալի քեզ միտքա-

րում էիր, որ այդ ամուսնութեամբ Բամբակեանց արեւը կը մարդու... Ինչ է պատահել այժմ... Իշխան Յալի-վալաձէնից ցղել միթէ աւելի մարդու ար-բուն չ'ունի...

Մայրս ծերութեան հետնախապաշա-րուել էր. բայց ես էլ երկաթ չէի, որ իմ սրտի ընտրութիւնը փոխել էի: Այս այն ժամանակ կը լինէր, երբ ինձ չըր-ջապատել էին ուրիշ անձինք, երբ հայ երիտասարդները մուտք էին ունել մեր տանը... բայց այժմ, ամուսնին քան պրծած է... ես անդողող էի իմ ո-րդման և ընտրութեան մէջ և ստիպում էի կատարել ցանկութիւնս...

Գաղաթը նոր ի նորոյ պէկոնուեցաւ. բայց այս անգամ նրանք իրաւունք չ'ու-նէին: Սիրոյ առարկան հոգ է և ամե-նայն իրողութիւն և ամենայն հանգա-մանը չ'բանուեն նրա առաջ...

Մի կերակրի վրայ եկեղեցում ինձ պտակեցին իշխան Նիկո Յալիվալաձէնի հետ... Մայրս մի քանի անձանց խօր-հրդով պտակին ներկայ չէր... բայց ինձ ինչ վրդ... Ես ուրախ եմ և բաղ-դաւոր: Ապագան ինձ Նիկոյի հետ խո-տանում է մեծամեծ քարերներ...

Բիդիկում, Կոնստանդին, Դանիայի լիւծ... Ոչ, ինչ հրաշալի ու դուարճալի տեսարաններ են... Այս իմ համապա-լից բացառաւորութիւնները լսելով մեզ հետ ճանապարհորդող մի գերմանացի դիւանական, միտաց ու ասաց...

— Գաղթում էք, արիւն... դուք ձեք

